

KAKO SU BELI ORLOVI NAD SRBIJOM TRAŽILI SVOJU OČEVINU

(O JEDNOJ VEOMA LOŠE
PREVEDENOJ KNJIZI)

„... i beli orlovi lete u jatima,
da tu pronadu svoju očevinu
zakopanu u zemlji.”

(Lorens Darel, *Beli orlovi nad Srbijom*, str. 52)

U vrhunska ostvarenja svetske moderne književnosti svakako spadaju i dela britanskog pisca Lorensa Darela, dobitnika Bukerove nagrade za književnost, koji je na rang listi kandidata za Nobelovu nagradu sa samo nekoliko glasova zaostajao za Andrićem. Svako ko je čitao neki od čuvenih Darelovih romana, među kojima se ističu oni koji čine tetralogiju *Aleksandrijski kvartet* i pentalogiju *Avinjonski kvintet*, svestan je činjenice da je dela ovog autora veoma teško i komplikovano prevoditi, zbog njemu svojstvenog jezika i stila. Ona se odlikuju kompleksnom strukturom i obiljem bogatih metafora, prepuna su metateksta, suptilnih paralela, asocijacija i parafraza, a njegov izraz intertekstualno je lišen svih konvencija i linearnosti teksta. Pa ipak, naši čitaoci imali su tu sreću da se pred njima nadu odlični prevodi *Kvarteta*¹ i *Kvinteta*², ali od Darelovih brojnih dela kod nas je objavljena samo još jedna zbirka priča³ i avanturistički roman *Beli orlovi nad Srbijom*, koji je tema ovog rada. Napisan znatno jednostavnijim stilom od ostalih Darelovih dela, taj roman je i mnogo lakši za prevodenje, jer ne zahteva bravurozne akrobacije prevodioca koji bi želeo da ostane veran originalu, ali i da čitaocu saopšti sve ono što britanski pisac uspeva da utka u hipertekstualni sloj svojih dela.

Kao metod analize prevoda Darel ovog romana *Beli orlovi nad Srbijom* usvojen je obrazac za kritiku prevoda romana koji je zasnovao Svetozar Ignjačević. Prema ovom modelu analiza se vrši na osnovu što šireg uzorka, pa su za potrebe ovog rada odabrane veće celine u relativno pravilnim razmacima: početak, sredina i kraj romana. Prvobitna namera bila je da se ukupno uporedi trećina celokupnog teksta, ali grešaka je bilo toliko mnogo

da je korpus smanjen na otprilike jednu petinu,⁴ jer ne bi sve mogle valjano da budu analizirane u okviru jednog članka ovog obima, pa će tako ovde biti pomenute samo one najteže i najočiglednije.

Po usvojenom modelu kritičko vrednovanje prevoda obavlja se na *preliterarnom*, *mikroliterarnom* i *metaliterarnom* nivou, od kojih je ovaj drugi najvažniji⁵ i sastoji se od analize konkretnih i merljivih struktura u tekstu prevoda.⁶ U okviru mikroliterarnog nivoa postoje četiri osnovna elementa: poštovanje integriteta jezika izvornika, očuvanje specifičnog ritma izvornika, prenošenje sloja značenja izvornika i postizanje stilske čistote jezika na koji se prevodi.

1) Analiza prevoda romana *Beli orlovi nad Srbijom* pokazala je da su veoma učestali primeri narušavanja integriteta izvornika, usled čega se ispred čitalaca našla prilično osiromašena verzija originalnog dela. Izbačene su ne samo pojedine reči, već i rečenice, pa i čitavi pasusi: "which he forced upon his reluctant guest" (193); "So would I." (46); "Nothing will be wished on you. Of course I would like you to go, I won't disguise it. But for the moment I only want your advice, see?" (12) Razlog za ogrešenja o integritet uglavnom je nemarnost prevodioca, koji ne shvata da su izostavljeni detalji bitni za razumevanje smisla prevedenog teksta: "The last three of his missions /.../ had been enlivened by the two friends he had named." (12) = „Poslednje tri misije /.../ behu nadahnute prisustvom njegovih prijatelja." /*koje je upravo pomenuo*/ (9); "Ever been back to the place since?" "Not since fifty-three or thereabouts." (15) = „Jesi li nakon toga ponovo tamo odlazio?" „Ne." /*od pedeset treće ili tu negde*/ (11); "Mr. Judson has been in bed with 'flu'" (191) = „gospodin Džadson je bio u krevetu /*bolestan od gripa*/" (204); "they haven't reached the karst, let alone the point of rendezvous." (193) = „nisu doprli do karsta, /*a kamoli tek do*/ mesta sastanka." (207) Uzrok izostavljanja reči ponekad je i nepoznavanje njihovog značenja na engleskom: "on a green baize table-top" (13) = „na zelenoj površini stola" /*prekrivenog čojom*/ (10); "the unpolished trestle tables" (48) = „neispolirani stolovi" /*na nogarama*/ (47); "across a dismal looking hall-way" (43) ⇒ „*kroz hodnik sumornog izgleda*"; "agreed Methuen equably" (200) = „složi se Metjuen" /*pribrano*/ (214). Nešto suptilnije ogrešenje o integritet izvornika nastaje usled ispuštanja reči i izraza koji služe kao kvantifikatori, tako da u prevodu nije preneti nijansa značenja od važnosti za kontekst: "It's not only the danger that worries me." (47); "It sounds a good deal more reasonable" (47); "What on earth have you done to His Excellency?" (48); "And I do hope that you won't take it too lightly." (48). Iako naizgled u ovom prevodu nema slučajeva narušavanja integriteta originala zbog moralističkih i komformističko-ideoloških pobuda, u nekim primerima izostale su baš reči kojima se obeležavaju izvesni politički pojmovi: "another excuse to protest to H.M.G." /*Her Majesty's Government*/ (47) = „još jedan izgovor za protest" /*vlasti Njenog Veličanstva*/ (45); "group of armed 'bandits'" (54) = „grupa /*naoružanih*/ bandita" (53); "a well-found Royalist movement" (194) = „materijalno situiran /*rojalistički*/ pokret" (208); "I've been overruled by the F.S." /*Foreign Secretary*/ (47) = „Nadglasan sam od strane *tvojih šefova*" (45) ⇒ *Ministra inostranih poslova*.

Sa druge strane, integritet izvornika narušava i redundancija – ubacivanje dodatnih objašnjenja: “lanky and extremely youthful” (50) = „visok, mršav i izuzetno mlad” (49); “tousled head” (50) = „razbarušena plava kosa” (49); “morning prayers” (188) = „nedeljnu jutarnju misu” (201); “the oak doors” (188) = „teška hrastova vrata” (201); “and said sadly” (196) = „i na kraju tužno primetio” (209).

2) Iako ritam u romanu nema tako naglašenu važnost kao u poeziji, budući da Darel spada u najveće majstore proznog izraza, kod njega je često prisutna težnja da se i ritmičkom organizacijom doprinese stvaranju estetskog utiska. Kao što je to kod naših prevodilaca uobičajeno, i ovde su duge i složene rečenice razbijane na više prostih i prostoproširenih, a kako je engleska rečenica obično kraća od naše, često se dešava i suprotan slučaj – spajanje više rečenica u jednu. Na taj način, kao i bespotrebnim spajanjem dva pasusa u jedan ili cepanjem jednog na dva, osobeni ritam romana narušen je ubrzavanjem ili usporavanjem tempa pripovedanja.

Najozbiljnije ogrešenje predstavlja istovremeno narušavanje i integriteta i ritma izvornika, sažimanjem više rečenica uz brisanje pojedinih delova. Najupečatljiviji primeri za to pronadeni su u odeljku „Zaseda”, koji nije ušao u analizu prevoda, ali je bitan zbog toga što Darel namerno koristi kraće rečenice da bi ritmikom doprineo ubrzanju akcije. Iz narednog pasusa vidi se da je prevodilac najverovatnije zaboravio gde je stao, pa je iz nepažnje dva puta izostavio po nekoliko redova: “pressed against the side of the cliff, he heard the ragged roar of the supports coming up. They surged over him like a wave and burst out of the opening towards the crest where the troops were entrenched. /.../ It was impossible to see, but Methuen could imagine the line of charging figures racing down the slope towards the machine-guns, shouting and firing as they ran. ‘What a party to be caught in,’ he kept muttering to himself as the seconds ticked away.” (167) = „naslonjen na stranu litice, začuo je besnu viku pratnje u jurišu na greben, /Navirali su iznad njega poput talasa i prodirali sa proplanka ka grebenu/ gde su vojnici bili ukopani. /.../ Bilo je nemoguće to videti, ali je Metjuen zamislio red silueta u naletu, kako juri niz padinu /prema mitraljezima, vičući i pucajući u trku. ‘Samo da me ne zarobe sa njima’, mrmaljao je u bradu/, dok su sekunde otkucavale.” (178)

3) Najveći broj grešaka tiče se prenošenja smisaonog sloja jezika izvornika, a do toga je uglavnom došlo usled nepažnje, kao u slučaju zamene reči koje zvuče slično: „Samo sam mu raportirao i dobio neodređen *popust*” (6) ⇒ *dopust* (*leave*, 10); „Hteo je po svaku cenu da zna šta *dobija*.” (9) ⇒ *odbija* (*refusing*, 13); „Dombijev prst je počeo *nedolično* i nejasno da pretražuje” (12) ⇒ *neodlučno* (*irresolutely*, 15). Iz nemarnosti su se omakle i sledeće greške: “darkened hall” (14) = „zastakljeni hol” (10) ⇒ *zamračeni*; “bookcases” (14) = „kutije za knjige” (11) ⇒ *ormani*; “great threat” (17) = „velika prepreka” (13) ⇒ *pretnja*; “(a) room with a certain austere *bareness*” (48) = „soba sa svakako asketskom *jednostavnošću*” (47) ⇒ „sa *izvesnom* asketskom *ogoljenošću*”; “the *only* book” (49) = „jedna knjiga” (47) ⇒ *jedina*; “the *ugly* little book” (49) = „malo *džepno* izdanje” (48) ⇒ „*neugledna* knjižica”; “for nearly *an hour*” (190) na srpskom traje „skoro *polo* sata” (204); „*cough* or cold” (191) = „*povrede* i kašalj”

(204) ⇒ „kašalj ili *nazeb*“; „said Methuen *drily*“ (197) = „odgovori Metjuen *spreмно*“ (212) ⇒ *oporo*; a *bodyguard* (197) je postao *saputnik* (211) iako i mi za ovu profesiju koristimo istu reč.

Čak i kada greši, prevodilac nije dosledan – kao u slučaju prevoda reči *Sir*, koja označava titulu, ali se može koristiti i za učtivo oslovljavanje muške osobe. Pri obraćanju britanskom ambasadoru, adekvatan prevod je pozajmljenica iz engleskog jezika (ispravno) „*ser* Džon“ (14), ali kasnije ambasador postaje „*gospodin* Džon“ (42 i dalje). Nasuprot tome, kada se obraća Metjuenu sagovornik samo želi da ga oslovi sa uvažavanjem, ali prevodilac tokom istog razgovora povremeno koristi reč *gospodin*, a povremeno i reč *ser* (47). Slična greška odnosi se na ono što u srpskom jeziku nazivamo *persiranjem*, odnosno na izbor između obraćanja sagovorniku sa *Vi* ili sa *ti*, pošto prevodilac očigledno nije upoznat sa pravilom da se engleska lična zamenica za drugo lice *you* prevodi na srpski jedninom kada nekoga oslovljavamo ličnim imenom, a množinom kada mu se obraćamo prezimenom. U prevodu su iste osobe jedna prema drugoj čas *per-si*, a čas *per-tu*: Metjuen svom šefu Dombiju od samog početka romana govori *Vi* iako ga oslovljava ličnim imenom, da bi zatim iznenada prešao na *ti* usred razgovora (8); britanski ambasador se Metjuenu dosledno obraća sa *Vi* (43) pa samo u dve rečenice prelazi na *ti*, a zatim još u istom pasusu ponovo na *Vi* (45) i sve vreme ga tako oslovljava do rastanka, ali onda opet prilikom novog susreta prelazi na *ti* (206).

Veliku zabunu kod prevodioca izazvala je i imenica *the latter* (9, 50) ⇒ *potonji* (*onaj drugi*), koju je on negde preskakao (6), a negde preveo kao *kasnije* (49) – brkajući je sa prilogom *later*, usled čega je cela rečenica besmislena. Do grešaka često dolazi i zbog nepoznavanja značenja pojedinih reči i idioma: „an innocent *owlish* smile“ (10) = „nevinini osmeh *sove*“ (6) ⇒ *priglup*; „a *fortnight's* fishing“ (10) = „noćno pecanje“ (7) ⇒ *dvonedeljno*; „Methuen coughed and *braced himself*“ (11) = „Metjuen se nakašljao i *pripremio za odlazak*“ (7) ⇒ *prenuo se*; „the *mean* summer temperature“ (11) = „oštra letnja temperatura“ (8) ⇒ *srednja*; „They are completely *blanketed*“ (16) = „Oni su kompletno *pokriveni*“ (13) ⇒ *zbunjeni*; „standing *back*“ (16) = „stojeći *pozadi*“ (13) ⇒ „*ispravivši se*“; „as a matter of *fact*“ (44, 45) = „činjenica je“ (43) ⇒ „u stvari“; „He fingered the *stubble* on his chin“ (189) = „Pokazao je prstom na *grančice* u svojoj bradi“ (203) ⇒ „Pipnuo je prstom svoju *čekinjavu* bradu“; „Methuen slept *soundly*“ (196) = „Metjuen je *bučno* spavao“ (210) ⇒ *čvrsto*.

Prevodilac ne stoji najbolje ni sa nazivima kancelarijskog materijala: *pencil* (18) = *penkalo* (14) ⇒ *olovka*, *the desk-lamp* (14) = *lampa sa stola* (11) ⇒ *stona lampa*, a *shorthand notebook* (192) = *mali notes* (206) ⇒ *stenografska beležnica*, *the drafts* (192, 193) = *uputstva* (206, 207) ⇒ *nacrt razgovora* (*beleške*), *blotter* (18, 45) = *zapisnik* (14, 43) ⇒ *upijaća hartija*, a na jednom mestu „an *immaculate blotter*“ (52) postaje „*tačan račun*“ (51) umesto „*čista upijaća hartija*“.

Vrlo su česte i greške nastale usled nepreciznog ili doslovnog prevodenja vremenskih i drugih odredbi, iako je jasno da se radi o sasvim uobičajenim engleskim idiomima: „I fished that whole range two years *running*“ (15) = „pecao sam kroz celu tu oblast *neprekidno* dve godine“ (12) ⇒ *uzastopno*; *at dawn* (18) = *ujutro* (14) ⇒ *u zoru* (to je bitno jer tajni agent mora da iskoči iz

kola dok još ne svane); "Now Dombey seems to think" (44) = „Sada Dombi izgleda misli" (43) ⇒ *E pa*; "While the barren mountain-range offered fair chances of protection" (53) = „Dok su jalove planinske padine pružale dobru zaštitu" (52) ⇒ *Iako*; "Then he went out for a walk" (54) = „Tada je izašao da se prošetata" (53) ⇒ *Zatim*; "They left him now" (190) = „Na trenutak su ga ostavili" (203) ⇒ *Onda*; *round the clock* (199) = *iz sata u sat* (213) ⇒ *non-stop* (24 sata dnevno); *before him* (52) = *pre nego što je došao* (51) ⇒ (bukvalno) *pred njim*; *at any rate* (13) = *po svaku cenu* (9), što je značenje idioma *as any rate*, dok ovaj znači *u svakom slučaju*; *After all* (45) = *Nakon svega* (43) ⇒ (ovde) *Ipak*; *Pa ipak* je značenje i idioma *And yet* (47) koji je preveden sa *I, na kraju* (45); *but* (192) = *jer* (206) ⇒ *ali*; na dva različita mesta pogrešno je dat isti prevod na srpski: *suppose* (52) = *u slučaju da* (50) ⇒ *recimo da*, *In case* (52) = *U slučaju da* (51) ⇒ *Za slučaj da*; a za prevodioca je problem i izražavanje verovatnoće: *perhaps* (45, 48, 49, 194) = *verovatno* (44, 47, 47, 208) ⇒ *možda*, *a probably* (49) = *sigurno* (48) ⇒ *verovatno*.

Nisu zanemarljiva ni ogrešenja o jezik originala zbog pogrešno shvaćenog konteksta, koja dovode do menjanja ne samo pojedinih detalja teksta nego i smisla čitavih celina. Pošto je za ove greške potrebno objasniti širi kontekst, ovde će biti navedeno samo nekoliko pojedinačnih primera, a zatim i dve veće celine: *the province* (15) = *provincija* (12) ⇒ *oblast* (Sandžak); *the point of rendezvous* (51) = *tačka susreta* (50) ⇒ *mesto sastanka*; "a congratulatory signal from Dombey" (196) = „signal sa Dombijevim čestitkama" (210) ⇒ *poruka poslata radiom pomoću signala* (ili čak *depeša*); "He seemed full of some important intelligence" (188) = „Izgledao je pun neke važnosti" (201) ⇒ „kao da poseduje neka važna obaveštenja"; *the black racing-car* (197) = (ispravno) *crna trkačka kola*, ali u narednom pasusu gde se konotacija *the black creature* odnosi na isto vozilo, ono postaje *crna limuzina* (211). Smisao ovog razgovora se skoro izgubio: "The rivers form great pools here" (46) = „Reke formiraju velike bazene ovde" (44) što je besmisleno jer se radi o brzim planinskim rekama, pa pridev *great* treba prevesti kao *divan* (*veličanstven*), a imenicu *pool* u njenom osnovnom značenju *vir*; "that 'Who's Who' had been guilty of an error in describing his passion for the sport as a 'hobby'" (46) = „da je knjiga 'Ko je ko' bila kriva zbog opisivanja njegove strasti za tim sportskim hobijem" (44) ⇒ „da je u knjizi 'Ko je ko' greškom njegova strast prema tom sportu opisana kao hobi"; "I should have thought in the muddier ones, at the late springtime when the snow melts" (46) = „Trebao sam o tome razmišljati jednom prilikom kada se u kasno proleće sneg topio" (45) ⇒ „A ja sam mislio da je to dobar izbor za reke koje su pune blata u proleće, kada se sneg topi"; "he drank in Methuen's enthusiastic praise" (46) = „nazdravio je u čast nadahnute Metjueenove pohvale" (45) ⇒ „upijao je Metjueenove srdačne pohvale"; "one or two other small items of gear have not yet reappeared" (49) = „jedan ili dva mala dela opreme još nisu vraćena" (47) a radi se o nekoliko *sitnica* iz opreme ubijenog agenta, koje još nisu *pronadene* (ubica ih sigurno neće vratiti!); "anyone would pinch them off a body" (49) = „svako ih je mogao skinuti sa tela" (47) ⇒ „bi ih ukrao" (te sitnice); "Although he was disposed to complain" (50) = „Iako nije bio u mogućnosti da se žali" (49)

⇒ (suprotno) „Iako je bio sklon da se žali”. I ovaj pasus je postao besmislen: “at the moment the Russians certainly have influence here *but* the country is not yet in a Russian stranglehold” (194) = „trenutno Rusi svakako imaju uticaja u zemlji koja još uvek nije u čvrstom ruskom stisku” (208) ⇒ „neosporno je da trenutno Rusi ovde imaju uticaja, ali ova zemlja još uvek nije pod ruskom šapom”; “But do you think he is detachable?” “I don’t know. Not *by us* perhaps. /.../ But perhaps *by factors* outside his own control.” (194) = „Da li misliš da ga je nemoguće ukloniti?” /Tita/ „Ne znam. Ne niko *od nas*. ... Ali, verovatno *od faktora van njegove kontrole*”. (208) ⇒ „Da li misliš da ga je moguće skinuti sa vlasti?” „Ne znam. To valjda ne možemo *mi*. /.../ Ali, možda mogu neki činioci koje on lično ne kontroliše”; i nešto dalje: “He will have to liberalize or lose the support of *the people*” (195) = „Moraće da se liberalizuje ili da izgubi podršku ljudi” (209) ⇒ „Ako ne postane slobodoumniji, izgubiće podršku svog naroda” (značenje imenice *people* je ovde očigledno).

Ceste su i gramatičke greške, kao što je upotreba neodgovarajućih vremena, na primer, upotreba prošlog tamo gde treba sadašnje: “*consists*” (12) = „sastojao se” (8); “*There has been* of course a great deal of police activity” (16) = „tamo je bilo puno policijskih aktivnosti” (13); “*though it’s* a foregone conclusion” (195) = „mada je bilo očigledno” (209); “one of /.../ conversations which for anglers *is* the next best thing to actually fishing a river” (192) = „jedan od /.../ razgovora koji *su* za pecaroše bili najbolja stvar na svetu, osim, naravno, samog pecanja” (206). Ima i grešaka zbog očiglednog nepoznavanja jedne od osobenosti engleske gramatike – slaganja vremena kod unutrašnjeg monologa, neupravnog govora i označavanja dve prošle radnje, što nije uzeto u obzir pri izboru odgovarajućeg oblika na srpskom: “He *was* in search of congenial company, he told himself” (9) = „Bio je u potrazi za duhovnim srodnicima, rekao je sebi” (5) ⇒ „u potrazi sam”; “which the bright green desk-lamp *would confirm*” (14) = „što bi i jarko zeleno svetlo sa lampe moglo potvrditi” (11) ⇒ „što će potvrditi”; “Carter added once more, *as if alarmed*” (48) = „Karter je dodao još jednom, kao da je bio alarmiran” (47) ⇒ „kao da je uznemiren”; “Peter did tell me that he *was making* some progress, and that he had discovered an underground Royalist opposition which *called* itself Society of the White Eagles.” (49) = „Piter me je obavestio da je napredovao, rekao mi je da je pronašao tajnu rojalističku opoziciju koja je sebe nazivala ‘Društvo belih orlova.’” (48) ⇒ *napreduje* i *naziva*; “but then, he reflected, to be the junior secretary among six inevitably *meant* that /.../” (50) = „ali, pomislio je, biti najmlađi sekretar od njih šestoro, neizbežno je značilo da /.../” (49) ⇒ *znači*; “He was bedded down /.../ after Duncan *had given* him an amateurish shave” (191) = „Bio mu je spremljen krevet /.../, nakon čega ga je Dankan amaterski obrijao” (205), gde ova druga radnja dolazi pre prvospomenute; “Four months later he *was to recall* this conversation” (195) = „Četiri meseca kasnije, setio se ovog razgovora” (208) ⇒ *setiće se*; “Methuen thought of the long slow train which *dragged* its way across Serbia and Croatia” = (196) „Metjuen je pomislio na dugački spori voz koji se vukao između Srbije i Hrvatske” (210) ⇒ *vuče*. Prevodilac greši i pri slaganju klauza u okviru rečenice: “Methuen drew

attention to it /fire/, as well as giving an order" (9) = „Metjuen obrati pažnju na nju, kao i na porudžbinu pića" (5) ⇒ „istovremeno poručujući piće", "he would skirt the subject which preoccupied him for ages before coming to the point" (11) = „krenuo bi izokola o temi kojom je dugo vremena bio opsednut pre nego što bi došao do suštine" (7) ⇒ „dugo vremena je zaobilazio temu kojom je bio obuzet"; prevodenju modalnih glagola: "as he might have watched" (15) = „kao da je posmatrao" (12) ⇒ „kao što bi posmatrao", "You are not to go wandering off" (20) = „Ne ideš da skitaš" (16) ⇒ „Ne smeš da odlutaš", "A few days in the mountains might teach us something" (51) = „Nekoliko dana u planini vas mogu naučiti koječemu" (50) ⇒ „moglo bi"; a takode nije upoznat sa elementarnim pravilom da se prilozi *here* i *there* praćeni glagolom *to be* ne prevode doslovno: "There have been a dozen spy-trials" (16) = „*Tamo* je bilo tuce sudjenja špijunima" (12); "There has been of course a great deal of police activity" (16) = „Naravno *tamo* je bilo puno policijskih aktivnosti" (12); "Here it is." (49) = „*Evo* je *ovde*." (47); "There was one passage underlined" (53) = „*Bilo* je *tu* jedno podvučeno mesto" (52); "There is a young woman who is probably waiting at the corner table I've booked" (200) = „*Tamo*, za rezervisanim stolom u uglu verovatno čeka mlada žena" (214).

4) I najзад, greške koje najviše bodu oči jesu one kojima se narušava čistota jezika na koji se prevodi, nastale kao rezultat nedovoljnog poznavanja maternjeg jezika i najčešće su posledica doslovnog prevodenja: „učinili su ga gladnim sopstvenog jezika" (5), „čija je lepota i ingenioznost učinila Metjuena zavidnim" (45), „Otkrili su da mogu da govorim jezike" (7), „za Metjuena je on bio junior po broju godina" (8), „Tama je padala" (10), „odakle su se u tišini popeli" (10) ⇒ „čuteći"; ili su posledica izbora neprimerenih reči i izraza, koji nisu u duhu našeg jezika: „Dombi je bio nespretn s vratima" (11), „On je na smrt protiv" (14), „kako se sreo sa svojom smrću" (43), „ja se zaista ne bih osetio van kuće u toj oblasti" (44); ili su posledica pribegavanja tudicama umesto kojih bi mogle ili morale da budu upotrebljene naše reči: „studirao svoje ogromne šake" (7), „koridor" (10, 41, 202) ⇒ hodnik, „radio sekcija" (10), „lupkanje statičkog elektriciteta u risiveru" (10), „Da li mi sugerišeš" (13) i „sugerišući mu promuklim šapatom" (202), „posao se bazira na" (43), „o opasnostima i hazardima putovanja" (46), „sa gestom" (46), „ono što je intrigirajuće" (47), „To bi bilo perfektno" (50), „diskutovali su" (51), „da oformi" (52), „kao da je bio alarmiran" (47) i „tako alarmirani kada je ona zatražila za dozvolu da oda tajnu" (209), „Nemoj misliti da je frivolno sa moje strane" (206), „protestovao je" (207), „pomogao je triju" (202) ⇒ trojici muškaraca (njima trojici).

Faktura rečenice u prevodu narušena je i čestim ogrešenjima o osnovna gramatička pravila, kao što je neslaganje subjekta i predikata: „Maglovita vizija /.../ redale su se u pozadini njegove svesti" (12), „Njegov novčanik sa nešto novca i par mušica, su takode bili uz njega" (48), ili delova složene rečenice: „Ne mogu da shvatim, da ako sam se već jednom penzionisao, zašto nisam završio na jugu Francuske" (15). Nepotrebna upotreba pasiva, koji je u srpskom jeziku znatno redi nego u engleskom, takode bitno utiče na kvalitet prevoda, a ponegde dovodi do nerazumevanja: „korišćena je od nekolicine školaraca" /knjiga/ (48), „može lako biti zaustavljena od strane trupa i policije"

(52), „upadanje *od strane šestog sekretara*” (202), „svežnjem telegrama, *poslatih od Dombija*.” (204). Veliki broj grešaka pri upotrebi bezličnog glagola *treba* pokazuje da se ne radi samo o omaškama: „*Trebao* bi da vidiš njegove telegrame” (14), „On bi *trebao* zapravo da radi za nas” (15), „On bi *trebao* da obavlja moj posao” (15), „*Trebao* bi da vidiš čitave oblake leptira” (16), „ne bi *trebali* da otežavate ceo zadatak” (43), „*Trebao* sam o tome razmišljati” (45), „ja zaista ne bih *trebao* da je tolerišem” (45), „nego bi potencijalni rušitelji *trebali* da predu /.../ reku Ibar” (52), „o podmornici koja je *trebala* da preuzme blago” (207). U prevodu je često izražena i nesigurna ili čak nepotrebna pridevska upotreba prisvojne zamenice *svoj*: „sklapajući *svoje* ruke” (42), „među *svojim* prstima” (47), „u *svojim* rukama” (48), „Vozač je ispoljio *svoje* nezadovoljstvo” (212), „Dodirnuo je *svoje* čelo” (203), **ali**: „da se žali na muke u vezi sa *njegovim* radnim mestom” (49) ⇒ *svojim*.

Kao sitnije gramatičke greške mogu se navesti primeri za uopštavanje potencijala u obliku *bi*: „Kako *bi* išao?” (15) /1. lice jednine/, „ako *bi* izvoleli” (46) /2. množine/; mešanje trajnog i svršenog glagolskog vida: “Remember you telling me?” (11) = „Sećate se šta ste mi *govorili*?” (7) ⇒ *rekli*, “Methuen sat looking up at him” (13) = „Metjuen je *seo* gledajući prema njemu” (9) ⇒ *sedeo*; prevodenje imenica u množini jedninom: “Through the shabby streets” (54) = „duž izlokane *ulice*” (53), “dictated his telegrams” (194) = „diktirao *telegram*” (207); i bukvalno prevodenje priloške odredbe za vreme: „*Ovo* popodne” (48) gde je u duhu našeg jezika: „*Danas* popodne”; a čistotu stila kvari i upotreba rogobatnih fraza i rečeničnih konstrukcija, što je takođe posledica težnje ka doslovnom prevodenju, kojim se izobličava maternji jezik: „*izvinjavajući* prezir” (16), „na reci koju sam *upoznao* pre mnogo godina” (43), „smatram da je Enson *ostvario* nekoliko nezakonitih vikenda” (43), „U međuvremenu je *naišla* još jedna zanimljiva mogućnost” (209).

Na osnovu temeljne analize prevoda romana *Beli orlovi nad Srbijom* možemo da zaključimo da ovako brojne omaške umnogome utiču i na prenošenje posebne atmosfere dela, a često i iz osnova menjaju autorovu misao, pa tako prevod daje neadekvatnu sliku o piscu i predstavlja ga u najgorem svetlu. Stoga je ocena prevoda koja proističe iz zbirnog utiska nesumnjivo negativna, pri čemu nije važno utvrditi ‘krivca’, nego skrenuti pažnju na problem koji postoji u našem izdavaštvu i na koji ukazuju naši stručnjaci u oblasti kritike prevoda.⁷ Naime, činjenica je da naše izdavaštvo obiluje nezadovoljavajućim prevodima, na žalost, čak i kada se radi o vrhunskim piscima svetske književnosti, te da je stoga potrebno da se prekine sa *nemim prelaženjem* preko takvih prevoda jer prevodilački rad nije samo značajna nego i odgovorna aktivnost.

Ovaj članak trebalo bi da predstavlja ne samo skroman doprinos u utvrđivanju činjeničkog stanja u našem izdavaštvu nego i apel za afirmaciju uloge prevodioca u našem kulturnom životu

- 1 Izdanje beogradske „Prosvete“ 1965. i 1990. god., prevod: Ivan Ž. Popović, dr Aleksandar Nejgebauer.
- 2 U prevodu Zorana Mutića i Amele Simić objavila ga je sarajevska „Svjetlost“ 1988. i 1990. godine.
- 3 *Pjevači diplomatskog zbora*, 1991. godine u izdanju zagrebačkog „Znanja“, prevod: Zlatko Crnković.
- 4 Tačnije: pp. 9-20, 43-54, 188-200 (Chapters 1, 5, 16, 17).
- 5 „... kritičar suočen sa prevedenim romanom prvenstveno težište svoga ispitivanja mora staviti na tzv. mikroliterarno područje, odnosno na oblast stilistike, shvaćene u najširem smislu“ (Ignjačević 1977: 1).
- 6 Svaki sud potkrepljen je odabranim primerima, u želji da se ukaže na neka tipična ogrešenja u našoj realnoj prevodilačkoj praksi. Primeri su preuzeti iz izdanja originala i prevoda navedenih u literaturi, a u zagradi je naznačen broj stranice na kojoj se primer nalazi u engleskom, odnosno srpskom izdanju. Upotrebljeni su i sledeći simboli: = objavljeni prevod, ⇒ tačan prevod, *kurziv* – greška i ispravka, podvučene reči – tekst koji nedostaje u prevodu, ~~precrtane reči~~ – tekst koji je u prevodu ubačen.
- 7 „Da bi se prevodilački rad potpuno afirmisao i u našem kulturnom životu dobio mesto i priznanja koja mu pripadaju trebalo bi malo više računati povesti i o tome *ko i kako prevodi*. /.../ U tome im ponekad pomažu i izdavačka preduzeća olakim poveravanjem prevoda.“ (Božović 1965: 103, 105).

LITERATURA

- Božović, Z. 1965. Nešto o prevodenju uopšte i o jednoj loše prevedenoj knjizi posebno. *Živi jezici* 3-4, 103-105.
- Darel, L. 1995. *Beli orlovi nad Srbijom*, prev. Vladimir Davić. Novi Sad: Solaris.
- Durrell, L. 1957. *White Eagles over Serbia*. London: Faber and Faber.
- Ignjačević, S.M. 1977. Teze za kritiku prevoda romana. *Književne novine* 527, 1 i 10.

SUMMARY

CRITICAL ANALYSIS OF A POOR TRANSLATION INTO SERBIAN

This paper analyses the Serbian translation of Lawrence Durrell's novel *White Eagles over Serbia*. Its aim is to point out numerous mistakes, critically and systematically, in an attempt to prove that the output of our professional literary translators is at times far from satisfactory.